

Omkeren naar de Levende
De twaalf Kleine Profeten

ISBN 978-94-93220-37-9
NUR 700

Uitgeverij Skandalon
Lange Noordstraat 23
4331 CB Middelburg
e-mail: info@skandalon.nl
www.skandalon.nl

Vormgeving: Circe, Zierikzee

© 2023 Skandalon

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission in writing from the proprietor(s).

Omkeren naar de Levende

De twaalf Kleine Profeten

Vertaald en toegelicht door

GERARD SWÜSTE

SKAN DALON
LON - MEIN - SUD - OST - TIEN

Fearing not that I'd become my enemy
in the instant that I preach

BOB DYLAN, MY BACK PAGES

De mensen die aanpappen met vreemde goden
vragen om problemen;
nooit breng ik hun offers met bloed!,
nooit komt hun naam over mijn lippen.

PSALM 16:4

Als de fundamenten gesloopt zijn,
wat kan een rechtvaardige dan nog?

PSALM 11:3

Inhoudsopgave

INLEIDING	7
HOSEA – Woede en liefde ineen	15
JOËL – Sprinkhanen als in Egypte	81
AMOS – Geloven is recht doen	113
OBADJA – Edom, de eeuwenoude vijand	165
JONA – Een eigenzinnige profeet	181
MICHA – Vroomheid ontmaskerd	203
NAHUM – Mededogen met harde hand	247
HABAKUK – De LEVENDE is niet te begrijpen	269
SEFANJA – Dit is het einde	293
HAGGAI – De LEVENDE wil een huis	319
ZACHARIA – Kom tot inkeer en ga aan het werk	339
MALEACHI – Hoezo? Wat doen we dan niet goed?	407
TWAALF OVER TWAALF. Bij wijze van nawoord	431
BIBLIOGRAFIE	436

H O S E A

Woede en liefde ineen

1 1 : 1 - 1 1

1. Toen Israël jong was, hield ik van hem,
uit Egypte heb ik mijn kind geroepen.
2. Maar hoe ze ook geroepen werden,
ze liepen meteen weer van me weg.
Aan baäls gingen ze offeren
en wierook branden voor godenbeelden.
3. Toch was ik het die Efraïm heb leren lopen
en in mijn armen heb genomen,
maar hij wilde niet weten dat ik goed voor hem zorgde.
4. Ik leidde hen met zachte hand,
had een liefdesband met hen.
Als iemand die een baby optilt
en tegen de wang drukt,
zo was ik voor hen, ik gaf hun te eten.
5. Terug naar Egypte moet hij. Assyrië,
dat is nu zijn koning,
want ze weigeren hun leven om te keren.
6. Als een wervelwind raast het zwaard door hun steden,
verdelgt al die klets-kousen,
vanwege alles wat ze zich in hun hoofd hebben gehaald.
7. Nog steeds blijven mijn mensen zich afkeren van mij.
En maar roepen, naar boven, naar Baäl,
maar die zal hen niet overeind helpen.
8. Maar ik kan je toch niet in de steek laten, Efraïm,
ik kan je toch niet uitleveren, Israël!
Ik kan je toch niet prijsgeven als Adma,
je toch niet behandelen als Seboïm!
Het gaat me zo aan mijn hart,
mijn medeleven gaat in mij tekeer.
9. Ik zal me niet laten leiden door mijn woede,
ik zal Efraïm niet opnieuw ten gronde richten,
God ben ik, niet een mens,
ik ben die heilig is in je midden,
ik laat me niet gaan in mijn toorn.

10. Zij zullen meegaan met de LEVENDE,
als een leeuw zal hij brullen.
Als hij zo brult, komen ze trillend terug uit het westen,
11. komen ze trillend uit Egypte, als een vogel,
uit het land van Assyrië als een duif,
ik zal ze opnieuw huisvesten,
Laat je dit door de LEVENDE gezegd zijn.

11:1-11

Dit is misschien wel een van de ontroerendste fragmenten uit de Schrift. God betuigt zijn liefde aan Efraïm. Dat is lang geleden begonnen (vers 1). En steeds heeft erop geleden dat die liefde van één kant moet komen (vers 2). Het allereerste van de Tien Woorden van de Sinai, ‘Jullie zullen geen andere goden hebben buiten mij’ (Exodus 20:3), is voortdurend genegeerd. Toch heeft God Efraïm leren lopen, gekoesterd in de armen, maar de zorgzame liefde werd niet beantwoord. En dan lijkt het besluit vast te staan: terug naar Egypte, dat wil zeggen, terug naar het slavenbestaan. Ze willen de *LEVENDE* niet als koning, laat Assyrië dan maar hun koning zijn. En het zal met grof geweld gepaard gaan: al die klets-kousen van een priesters zullen het niet overleven en van alles wat ze beraamd en bedacht hebben zal niets terecht komen. De woede is enorm.

En dan komt, wat in het hele boek al steeds speelde, de bijna onmogelijke wending. Nee. Toch niet. Toch niet die woede, die wraak. Ik kan je niet in de steek laten, ik kan je niet behandelen zoals ooit gebeurd is met Adma en Soboïm, wat staat voor Sodom en Gomorra. God kan het niet over zijn hart verkrijgen. En God lijkt zichzelf bijna vermanend toe te spreken: ik ga toch niet doen als een mens, ik ben toch geen mens, ik ben God. Niet verwoestend, maar als een heilige wil ik in jullie midden zijn.

Met bijna dezelfde kracht als waarmee God hen wilde verdelen, gaat hij hen nu roepen en meenemen. Opnieuw gaat gebeuren wat in vers 1 al is gemeld: God roept hen terug uit Egypte, ze mogen opnieuw naar huis. Beloofd is en blijft beloofd.

De innerlijke strijd van God is hartverscheurend. Het is een liefde tot het alleruiterste. En het is misschien alleen Hosea die dat kan aanvoelen en verwoorden. Want hij heeft met zijn liefde hetzelfde meegemaakt.

14:2 - 10

2. Keer je om, Israël, terug naar de LEVENDE, je God!
Over je eigen fouten ben je gestruikeld.
3. Kies de juiste woorden en keer je weer tot de LEVENDE.
Zeg tot hem: Neem alle fouten van ons weg,
neem van ons aan wat goed is
en we brengen offergaven met onze lippen.
4. Assyrië kan ons niet bevrijden,
op paarden gaan we niet rijden,
we zeggen niet meer 'onze god'
tot wat we eigenhandig gemaakt hebben.
Want bij jou vindt een wees medeleven.
5. Ik zal hen genezen van hun afvalligheid,
ik ben bereid van hen te houden,
mijn woede treft hen niet meer.
6. Als dauw zal ik voor Israël zijn,
bloeien zal hij als een lelie,
geworteld zijn als de bomen van de Libanon.
7. Zijn scheuten schieten alle kanten op,
hij straalt als de olijfboom,
geurt als de bossen van de Libanon.
8. Eenmaal thuis zitten ze rustig in de schaduw,
laten het graan weer groeien,
bloeien zelf op als de wijnstok,
ze zijn vermaard als de wijn van de Libanon.
9. Efraïm zal zeggen: Wat was dat toch met ons en die afgoden?
Ik ben het die hun ter wille was en die naar hen zal omzien.
Ik ben als de altijd groene cipres
aan mij heb je te danken dat je vrucht draagt.
10. Wie is zo wijs dat hij dit begrijpt,
zo verstandig dat hij dit inziet:
de wegen van de LEVENDE gaan rechtdoor,
de rechtvaardigen gaan op die wegen,
de afvalligen struikelen daar.

14:2-10

Het is geheel in de stijl van het boek Hosea dat het slotwoord een toekomstbeeld schetst als een liefdesverklaring. Het geheel is omsloten door vers 2 en vers 10: de oproep tot omkeer en de vraag: wie is zo verstandig dat hij dit begrijpt? De werkelijkheid, zo zegt vers 10, is simpel: de wegen van de LEVENDE gaan recht-door. Dat zijn de wegen die de rechtvaardigen kiezen en gaan. Dat zijn ook wegen waar diegenen struikelen die niet leven volgens de Tora.

In vers 3 is het duidelijk dat de LEVENDE niet gesteld is op offergaven. Als offergave hoort hij liever woorden van trouw die komen uit het hart, goede woorden. Dat is op de eerste plaats een schuldbekentenis, een blijk van inzicht. Nee, natuurlijk kan Assyrië ons niet bevrijden. Nee, natuurlijk gaan we niet vertrouwen op paarden en wagens. En natuurlijk zeggen we niet meer 'onze god' tegen de beelden die we zelf gemaakt hebben.

De LEVENDE spreekt uit dat hij bereid is van hen te houden, zoals al overduidelijk uit het hele boek Hosea gebleken is. 'Als dauw' zal hij zijn. En dat is een andere dauw dan die in 6:4 en 13:3. In 6:4 is het de goedheid van de mensen die vrijwel meteen verdampt. In 13:3 zijn het de mensen zelf die vervliegen. Maar hier is het een zachte dauw van rust en vrede. Psalm 110:3 zingt daarover in een lied over en voor de koning: 'uit de schoot van het morgenrood stijgt je jeugd als dauw op'.

Er zal groei en bloei zijn, Israël zal weer thuis zijn, er is oogst, de wijn is vermaard. En ze zullen zich verbaasd afvragen hoe ze toch in het verleden zich ooit hebben kunnen wenden tot afgoden. Ronduit onbegrijpelijk. Ze zijn er zich van bewust hoe waar vers 9 is: vrucht dragen heb je niet te danken aan zelfgemaakte beelden, maar alleen aan de LEVENDE.

A M O S

Geloven is recht doen

7 : 1 0 - 1 7

10. Toen stuurde, Amasja, priester van Betel,
dit bericht naar Jerobeam, koning van Israël:
Amos is tegen u aan het stoken in het huis van Israël,
het land kan al zijn woorden niet meer verdragen.
11. Want zo heeft Amos gesproken:
Door het zwaard zal Jerobeam sterven,
Israël zal worden verbannen,
verbannen vanuit zijn land.
12. Tot Amos sprak Amasja:
Hoepel op, ziener, vlucht naar het land van Juda,
verdien daar je brood, daar kun je profeet zijn,
13. maar in Betel mag je geen profeet meer zijn,
want dit is het heiligdom van de koning,
de tempel van het koninkrijk.
14. Amos antwoordde en zei tegen Amasja:
Ik ben geen profeet,
ik ben ook niet de leerling van een profeet,
ik ben veehoeder en vijgenkweker.
15. Maar de LEVENDE haalde me achter de kudde vandaan
en de LEVENDE heeft tot mij gezegd:
Ga, wees profeet bij mijn mensen van Israël.
16. Hoor dan de woorden van de LEVENDE:
Jij zegt: profeteer niet tegen Israël,
jouw woord mag het huis van Isaak niet binnendringen.
17. Daarom zegt de LEVENDE:
je vrouw zal als slet lopen door de stad,
je zonen en dochters sterven door het zwaard,
je land wordt opgemeten en verdeeld,
jijzelf sterft op onrein land
en Israël wordt uit zijn land verbannen,
echt verbannen.

7:10-17

In 4:6-13 klonk als refrein: maar jullie hebben je leven niet omgekeerd naar mij. Nu komt er een bevestiging van die woorden: Israël wil de woorden van Amos niet horen. De priester van Betel vindt dat er een einde aan dat profeteren moet komen en gaat naar koning Jerobeam toe. Blijkbaar krijgt de priester groen licht van de koning, want hij stapt naar Amos en wil hem wegsturen, terug naar zijn eigen land, Juda. De argumentatie van Amasja is boeiend: Betel is het heiligdom van de koning, de tempel van het koninkrijk. Precies dat is de inzet van het optreden van Amos: dat niet de LEVENDE wordt erkend als koning, maar dat Jerobeam zichzelf beschouwt als de enige koning die spreekt over 'zijn heiligdom' en die zijn paleis 'een tempel' noemt (vers 13).

Amos geeft het antwoord dat typerend is voor een profeet: profeteren is mijn vak niet. Dat 'verdien daar je brood' als profeet van vers 12 slaat dus nergens op. Ik ben ook niet in opleiding, ik ben veehoeder en vijgenkweker. Maar de LEVENDE heeft mij van mijn werk gehaald en mij opgedragen in Israël te gaan profeteren. Ik spreek namens de LEVENDE. En Amos voegt ook meteen de daad bij het woord. In vers 17 wordt de onheilsprofetie herhaald, nu met nieuwe beelden. Daarbij is opmerkelijk dat in vers 11 en 17 dezelfde woorden worden gebruikt: Amasja heeft de profetie van Amos goed weergegeven aan de koning en Amos herhaalt die boodschap: Israël zal worden verbannen. Het woord verbannen staat er in beide verzen twee keer: het staat vast, zo zal het gebeuren.

H A B A K U K

De LEVENDE is niet te begrijpen

1 : 2 - 4

2. Hoelang al, JIJ,
ben ik aan het bidden
en luister je niet?
Ik schreeuw tot jou: Geweld
en jij komt niet bevrijden.
3. Waarom laat je mij onrecht zien
en kijk je zelf toe bij al die ellende?
Voor mijn ogen zie ik willekeur en geweld,
er is onrecht, er komt strijd.
4. Daarom verliest de Tora gezag,
is er geen rechtvaardig oordeel meer,
rechtvaardigen worden omringd door slechte mensen
en zo is al het recht kromgetrokken.

1:2-4

‘**H**oelang’ is de opening van menige klaagpsalm. Meestal is de tendens ‘hoelang nog’, hier neigt het meer naar ‘hoelang al’. Aan het woord is Habakuk. Hij heeft al zolang gebeden, in alle toonaarden, in alle duidelijkheid ook, en op geen enkele manier lijkt hij door de LEVENDE te worden gehoord. Er is reden genoeg om te klagen. Koning Jojakim is door de Egyptenaren op de troon in Juda gezet in plaats van zijn broer Joachaz. Hij regeert van 609-598 v. Chr., is beurtelings vazal van Egypte en Babylonië (2 Koningen 23:31-24:1). Habakuk klaagt ook over de aanstaande komst van de Chaldeeën die ‘namens de LEVENDE’ Juda zullen overweldigen.

Vers 2 gaat (bidden – luisteren – schreeuwen) over spreken en horen. Vers 3 gaat over zien (zien – kijken – ogen – zien). De klacht doet een beroep op Psalm 94:9: ‘Die het oor zet op de plaats waar het hoort, zou die niet horen? Die het oog zicht geeft, zou die niet zien?’

Met dit gebed zitten we onmiddellijk in de kern van de boodschap van Habakuk: hoort de LEVENDE het gebed van zijn mensen, ziet de LEVENDE dat er onrecht wordt gedaan?

In vers 4 staat duidelijk dat de LEVENDE door niet te horen en niet te zien er zelf de oorzaak van is dat de Tora alle zeggingskracht verliest. Want dan blijkt toch overduidelijk dat deze aloude woorden niet meer waar zijn, niet meer waargemaakt worden?

De wereld waarin de Tora geen gezag meer heeft wordt kort maar krachtig geschilderd: er wordt geen recht meer gedaan, rechtvaardigen zien zich omringd door slechte mensen en al het recht is kromgetrokken. Het leven wordt bepaald door willekeur en geweld en dat is in feite geen leven.